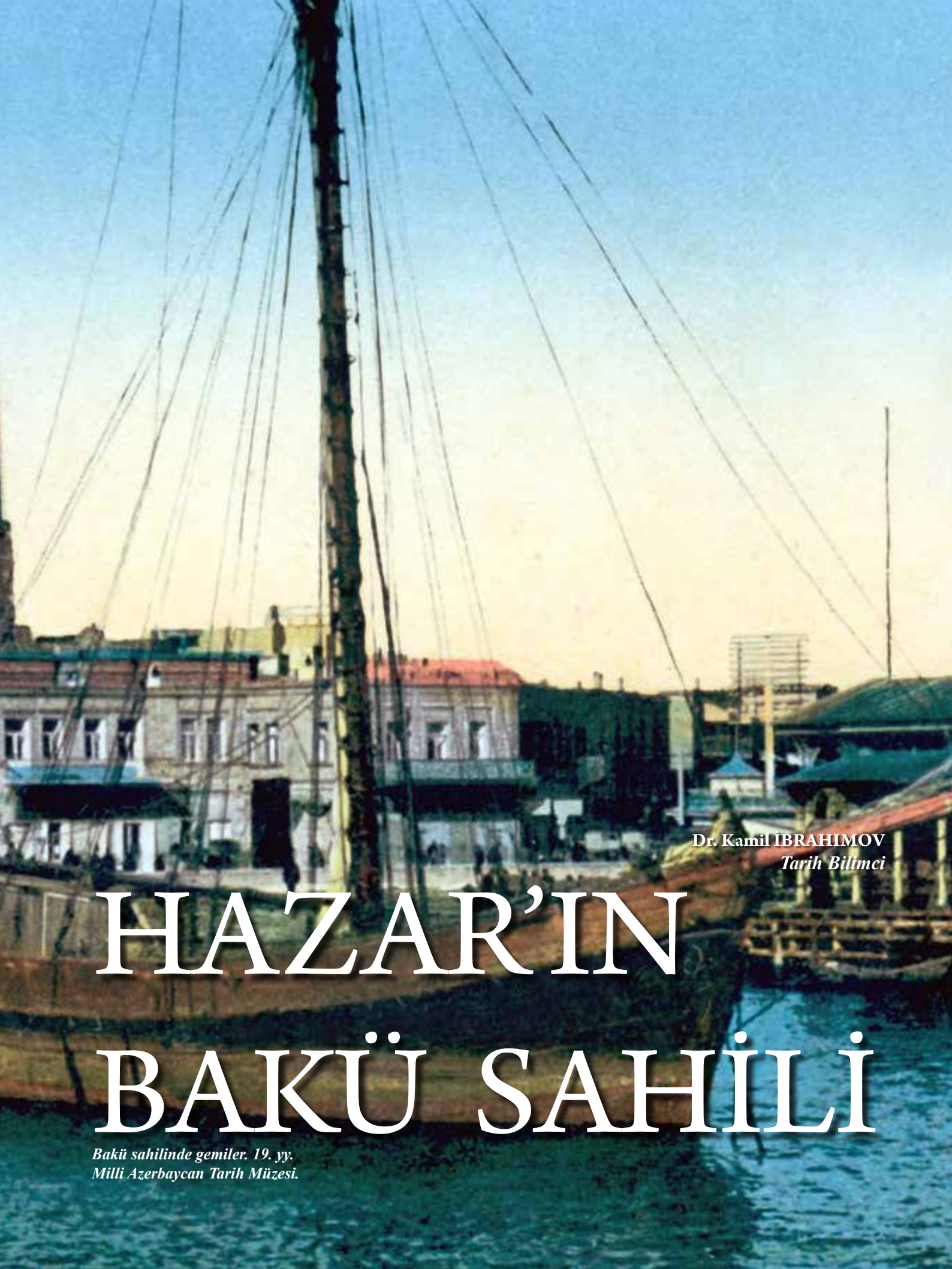

İRS Adım Adım Azerbaycan

Dr. Kamil İBRAHİMOV
Tarih Bilimci

HAZAR'IN BAKÜ SAHİLİ

*Bakü sahilinde gemiler. 19. yy.
Milli Azərbaycan Tarix Müzesi.*

19. yy. Bakü görüntüsü. Kıyıdaki iskelelerin görüntüsü.
Milli Azerbaycan Tarih Müzesi

BU YAZIMIZDA İKİ YÜZYILI AŞKIN BİR SÜREDE ŞEHİRİMİZİN GÖRÜNEN YÜZÜ BAKÜ SAHİLİNDEN BAHSETMEK İSTİYORUZ. 1865 YILINDA O DÖNEMDE BAKÜ'YÜ YÖNETEN ASKERİ VALİ VE SİVİL YÖNETİMDEN SORUMLU GENERAL MİHAİL KOLYUBAKİN'DEN ESKİ KALE DUVARLARININ BULUNDUĞU ARAZİDE YIKIM İŞLEMLERİ İÇİN İZİN ALINMIŞTIR.

Bu duvarlar şehri deniz sahilinden ayırırken "havanın serbest dolaşımını engelleyen yararsız bir yapı" olarak nitelendirilmiştir. Temizlenmiş arazi 44 bin rubleyle satılmıştır. Bu parayla deniz sahili taş dolguyla doldurulmuş güzel bir sahil şeridi ortaya çıkmıştır. Kısa süre sonra bu alanda güzel binalar yapılmıştır. Bakü şehri bir konseptte uygun olarak düzenlenmesine göre mimar Karl Gustavoviç Gippius'a borçludur. Nitekim o Şirvanşahlar sarayının hapishaneye dönüştürülmesi önerisine karşı koyarak bu abideyi koruyabilmiştir. O, birçok caddelelerin ortaya çıkması ve sahildeki ilk binaların projelendirilmesinde yer almıştır. Bakü'yü iyi bilenler o döneme ait hangi binaların Gippius'un kaleminin izlerini taşıdığını da iyi biliyorlar. Sovyet döneminde inşa edil-

miş "tıp çalışanları kulübü" olarak bilinen bina muhtemelen 1865-67 yıllarında inşa edilmiştir. Bu bina daha sonradan "Gubernatör Evi" (Vali Evi) olarak tanınmıştır. Neftçiler caddesinde yerleşen (bugün artık yıkılmış bulunan bu binada Azerbaycan Konservatuvarı yer almıştır) bina milyoncu Said Mirbabayev tarafından alınmış ve o dönemde henüz idari binası bulunmayan Bakü valisine kiraya verilmiştir.

Projenin ilk versiyonuna göre kale duvarıyla binalar arasında genişliği 18 metre olacak cadde yapımı öngörülmüştür. Bu caddenin bir tarafında kale duvarları diğer tarafında ise binaların arka cepheleri yer alacaktı. Fakat yükseklik noktalarındaki farklılık nedeniyle bu cadde o kadar da önemli bir rol oynamayacağı için mimari plana yansıtılmamıştır. Fakat

kale duvarları yıkıldıktan sonra deniz taraftan sahil şeridinin mimari yapılandırılmasına ihtiyaç doğmuştur.

Yeni plana göre kale duvarlarındaki yollar kaldırılmış ve burada kaldırım yapılması öngörülmüştür. Kaldırımlarda ağaçlar ekilecek ve evler arasındaki mesafe - cadde genişliği 13 metre olacaktı. Sonunda kale duvarlarıyla ilgili çok başarılı bir proje ortaya çıkmıştır. Ana yoldan gelen çok sayıda yolun ayrılmasıyla Bakü kalesi daha açık bir görünümde ortaya çıkmıştır. 1882 yılında bu semtin aşağı kısmında bulvar yapılması öngörülmüştür. Proje mimar A.Koşinski tarafından hazırlanmıştır. O dönemde Bakü valiliğinin binası da burada yerleştiğinden şehir yönetimi sahil şeridine özel önem veriyordu. Sahilde yapılan iyileştirme ve onarım çalışmalarıyla ilgili ilk adımlar

ünlü Azerbaycanlı mimar Kasım Bey Hacıbabayev (1811-1874) tarafından atılmıştır. O sahil şeridinin inşasıyla ilgili önemli tasarlama ve mühendislik çözümleri geliştirirken inşaatıyla da uğraşmış ve buraya içme suyunun getirilmesi için çalışmıştır. 1867 yılında onun projesine uygun olarak burada fiskiyeler ve diğer yapılar da inşa edilmiştir. Bundan sonra sahil şeridi "bulvar" statüsü almıştır. Bu mekan o dönemde şehrin incisi sayılıyordu.

1890 yılında "Kavkaz ve Merkuri" adlı gemi şirketi sahil şeridini ikiye ayırarak (Aleksandrov sahili, kale duvarı boyunca uzar. Petrov – doğuya doğru, büyük deniz caddesine dek) iskele ve diğer yapılar inşa etmiştir. Buna göre de 1897 yılında alanı denizden 50 metre mesafede bulvarı bir bütün mimari yapı olarak ayıran

bir duvar inşa edilmiştir. 9 Kasım 1923'de "Kavkaz ve Merkuri" şirketi depolarında yangın çıkmış ve sahil şeridi bu yangından büyük zarar görmüştür.

1900 yılında Bahçe Komisyonu sahil şeridinde dekoratif ağaçların ekilmesi yönünde bir karar çıkarmıştır. O zamandan itibaren bulvarda yeşil alanların artırılması için çalışmalar başlatılmıştır. İki yanı ağaçlıklı yol ve bu yolların uzunluğu, ağaçların ve çalıların türleri vs. öngören ayrıntılı yeşillendirme projesi sivil mühendis K.B.Skureviç ve şehir bahçecisi Vasiliyev tarafından hazırlanmıştır. 1909 yılında bulvar yeni bir görünüme kavuşmuştur. O zaman dek de çok çekici bir görünüme sahip olsa da burası "iskele ve rıhtımların esiri" konumundaydı. Bu sorunların çözümü için Bakü şehir yönetiminde inşaat birimi başkanı M.G.Hacinski ilgileni-

yordu. Onun yönetiminde hazırlanmış projede yetenekli mimar A.Ehler de yer almıştır. Proje gereği bulvarda büyük pavyonlar, fiskiyeler ve çardaklar, ayrıca denize doğru inen merdivenler yapılmıştır. 1914 yılında bulvarın karşısında Bakü'nün baş mimarı Nikolay Grigoreviç Baev'in projesine göre (1878-1949) kazıklar üzerinde Aleksandrov plajı inşa edilmiştir. Burası "basit mimari özelliği ile dikkat çeken bir yapı" idi. Devamlı yükleme boşaltma işlemlerinin yaşandığı iskelelerin ortasında yer alan ağaçlardan yapılmış plaj bir sahil görüntüsü sunmaktaydı.

Bulvardaki yapı işleri tamamlandıktan sonra kale duvarına bitişik kısımlarda inşaat çalışmaları başlatılmıştır. Şehrin mimari konsepti açısından en güzel mekanı olmasına rağmen buradaki yapılar tek tipli, dar caddelerle bir birinden ayrılan iki

katlı binalar şeklinde inşa edilmiştir. O zamana dek Nikolayev caddesinde mimari açıdan önemli sayılan daha ilginç binalar vardı. Fakat deniz sahili bulvarla bir arada geniş kompozisyonlu bir görünüme sahipti. Yeşil ağaçların yer aldığı bu alan deniz kenarının en manzaralı ve canlı kısmını oluşturuyordu. O dönemde yaşayanların sahille ilgili "Bakü'nün en parlak mekanı" tanımlaması bir tesadüf değildir.

28 Nisan 1936 yılında bulvarda yüksekliği 70 metre olan bir paraşüt kulesi yapılmıştır. Bu kule Bakü Şehir Sovyeti (meclisi) önerisiyle "Bakü İşçisi" fabrikasında yapılmıştır.

Paraşütle atlama sporu dalında kendisini denemek isteyen herkes burayı kullanabilirdi. Bu kulede ayrıca, okullardaki askeri hazırlık dersleri de yapılıyordu. Atlamalar için 20, 25, 60 metrelik değişik yükseklikler kul-

*Bakü sahilinde eşya ve haluların yıkanması. 19. yy sonu.
Milli Azerbaycan Tarih Müzesi (İlk kez yayınlanıyor)*

lanılıyordu. 1950'li yılların sonlarında feci bir gaza olayı yaşandıktan sonra bu kule de faaliyetini durdurdu. Fakat buna rağmen yıkılmadı ve bugün de bulvarda eskinin bir hatırası ola-

rak durmaktadır. Kule üzerine monte edilmiş bir levhada zaman, rüzgar gücü, hava sıcaklığı ve deniz suyu sıcaklığı gösterilmektedir. 1950'lerde Hazar Denzinde su seviyesi yüksel-

diği, ayrıca bulvarın kısmen onarılmasıyla plaj da kaldırılmıştır. 1950'lerin başlarında "Denizkenarı Bulvarı" Hazar denizi boyunca 2.7 km uzadı (Paris Komünü Gemi Tersanesinden

yeni Deniz Garı'na dek). 1966 yılında M.Hüseynov'un projesiyle "Denizkenarı Bulvarı"da bugünkü "Azatlık" meydanından denize doğru geliştirilmiş meydan yapılmıştır. Bu meydanın sonunda denize doğru yönelmiş, yeşil zemin ve fiskiye kasadlarıyla donatılmış yollar yapılmıştır. 1967 yılında aynı mimar tarafından "Denizkenarı Bulvarı"nın komple onarımı projesi hazırlanmıştır. Hazar denizinde su seviyesinin önemli ölçüde azalmasıyla (1977'de en düşük seviyeye geldi) ve eski deniz dibinde geniş şeritlerin meydana gelmesiyle ilgili olarak Denizkenarı Bulvarı'nda aşağı teras çalışmaları yapılmış ve burada ağaçlık alan, yeşil zemin ve fiskiyeler yapılmıştır.

Bahsettiğimiz o sahil parkı bugün sadece Bakülülerin hafızalarında yaşıyor. Bir zamanlar şehrin özgün "ruhunu" yansıtan ve dünyanın en güzel yapılarından birini oluşturan sahil parkı olmuş bu alan bundan sonra da uzun yıllar Bakülülerin gürur kaynağı olarak kalacaktır.

1990'larda Hazar Denizinin seviyesinin ani yükselişi sonucunda demir iskeletli köprü, vapur iskelesi ve yat kulübü su altında kalmıştır. Yapılan onarım çalışmaları sayesinde bulvarın aşağı teras kısmı yükseltilmiştir.

1998'de Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in ilgili kararnamesiyle Bakü bulvarı milli park statüsü almıştır.

2007 yılında Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in kararnamesiyle Bakanlar Kurulu bünyesinde Milli Park Müdürlüğü tesis edilmiştir.

Bugün Bakü sahilinde geniş çaplı onarım çalışmaları yürütülmektedir. Bugün milli park daha büyük ve rengarenk görünüme kavuşmuş, burada bulunan birçok tesis yeniden

tamir edilerek onarılmıştır.

Eski yat kulübünün yerinde yeni, çağdaş standartlara uygun gelen, güzel yapısı ve tasarımıyla çekici bir hale gelmiş yeni bir tesis oluşturulmuştur.

"Azneft" meydanında ise çok güzel tasarlanmış müzikli fiskiye sistemi yapılmıştır. Bunun dışında Müze merkezi karşısında ikinci, Hükümet Evi karşısında ise dünyada benzeri olmayan üçüncü bir fiskiye sistemi kurulmuştur.

Haydar Aliyev Vakfı Başkanı Mehriban Aliyeva'nın önerisiyle "Venedik" in yanı başında, eski Samet Vurgun yaz sinemasının yerinde Muğam Merkezi inşa edilerek kullanıma açılmıştır. Burada muğam yarışmaları, aynı zamanda trio (üçlü) konserler düzenlenmektedir. Binanın mimari konsepti geleneksel milli üçlü (tar, kemençe ve tef) müzik aletleri biçiminde tasarlanmıştır.

Halen L.Kerimov Halı Müzesi ve Ticaret Merkezinin inşası devam etmektedir. Müzenin projesi açılmış halı biçimindedir. Bakü Ticaret Merkezi insanı şaşırtacak kadar güzel bi-

çimi ve dizaynıyla inşa edilmiştir.

Bulvarın onarım çalışmaları yapıldıktan sonra Park-Bulvar binası inşa edilmiştir. Burada çok sayıda dükân ve şirket markaları yer almaktadır. Çocuklar için attarksiyon, sinema ve tiyatro, ayrıca değişik halkların milli mutfaklarının yer aldığı kafeler açılmıştır. Alt katlarda ise garaj ve süpermarketler yer almaktadır.

Sahil hattı boyunca buharlı tren benzer elektrik arabaları hareket etmektedir. Buna en çok çocuklar sevinmektedirler. Burada 3D özellikli simena da bulunmaktadır.

Parkin dış görünüşü değilse de projeyi hazırlayanlar mimari tarzı korumaya özen göstermişler. Özellikle bu, tarihi öneme ve mimari değere sahip tesislerde daha fazla hissedilmektedir.

2007 yılında Deniz Sahili parkında, "Azneft" meydanı karşısında dünyada benzeri olmayan müzikal fiskiyenin açılış töreni yapılmıştır. 2008 yılında Hükümet Evi'nin karşısında ikinci fiskiyenin inşaatı tamamlanmıştır. Onbeş atraksiyon, "Mirvari" kafesi, "Bahar" sineması, çocuk yaz ti-

yatrosu ve Bakü eski yönetim başkanı Alish Lemberanski'nin inisiyatifiyle inşa edilmiş paraşüt kulesi yenilenmiş ve tamir edilmiştir.

Gelecekte Sahil parkının yüzölçümü beş katına çıkarılacaktır. Parkın uzunluğu Deniz Garından Zih kasabasına dek ve El Oyunları Sarayından Bibi Heybet Camisine dek uzayacaktır. Bu devasa onarım çalışması 2015'de tamamlanacaktır. Yeni sahil bulvarı kısa süre önce açılmasına rağmen bu güzelliğin sanki her zaman bizimle birlikte var olduğu izlenimi oluşturmaktadır. Nitekim yeni bulvar eski bulvarın uyumlu bir şekilde devamı olarak düşünülebilir.

2012 yılında Azerbaycan'da Eurovision yarışması düzenlenmiştir. Bununla ilgili esas törenler bulvarda gerçekleştirilmiştir. Avrupa kulübü, euro-village, ve "fan-bölge" bu alanda yerleşmiştir. Bu yarışmanın düzenlenmesi sürecinde tüm devlet organları büyük ciddiyet sergilemişlerdir. Elbette bu yarışmada bulvara özel bir önem atfedilmiştir ve bu yüzden esas törenler burada düzenlenmiştir. "Euro-village" ve konserlere insanlar sel gibi akın ederken yarışmacıları bulvara konulmuş dev ekranlardan izleyebildiler. Bugün yeni bulvarın girişinde duran metrobüsler ise seyircileri Crystall-Holl'a taşımaktadır.

Yakın tarihte yeni bulvarın inşaatı devam ettirilecek. Bulvardan sonra Azerbaycan Devlet Bayrağı Meydanı başlıyor. Bulvar ve Bayrak Meydanı bir bütünün parçaları olup iç içe geçmiş bir gezi alanı oluşturmaktadırlar. Yeni inşa alanlarının genel konseptte katılmasıyla sahil boyu yürüyüş yolunun toplam uzunluğu 14 km olacaktır. İşte o zaman metrobüslere ihtiyaç duyulacaktır. Bu ça-

lışma çok yakın zamanda, neredeyse ağustos-eylül aylarında başlatılacaktır. Park-Bulvar'ın karşısında en uzun "estacade" yapılacaktır. Yüksekten bakıldığında burası sekiz köşeli bir yıldız şeklinde görülecektir. Geçmiş yıllarda olduğu gibi burada da restoran yer alacaktır. Önceler olduğu gibi bugün de gündemde bulvarın Nobel Caddesi boyunca Karaşehir (günümüzde Akşehir)'e kadar uzatılması çalışması vardır. Bu çalışmanın başlatılması Bakü Deniz Garınının Elet kasabasına taşınmasına bağlıdır. Kısacası çok fazla proje vardır ve bu projeler yakında gerçekleştirilecektir. Bulvar yaşıyor, gelişiyor ve şehir sakinlerinin ve konukların yüzlerini güldürmeye devam etmektedir.

Hazar sahili boyunca birkaç kilometre uzayan Bakü Bulvarı her zaman aile gezileri, sevgililerin buluşması ve yaşlıların dinlenmesi açısından en çok tercih edilen bir mekan olmuştur. Bunun dışında söz konusu mekanın yeşil alanları bitki ve ağaç çeşitleriyle o kadar zengindir ki, doğru olarak Bulvar milli gurur kaynağına dönüşmüştür. ❁

Kaynaklar

1. Ş.S.Fatullayev. XIX – XX. Yüzyılın Başı Bakü'de Kentleşme. Ленинград, 1978.
2. Saymonov F.İ. Hazar Denizinin Tasviri. 1763 y. (R. – 1440. Azerb. Milli İlimler Akademisi Kütüphanesi)
3. Leyla Sabzali. Bakü Bulvarı. Şehir Notları (Üçüncü makale, İnternet versiyonu). www.proza.ru
4. Emil Lev. Bakü Şehir Plajları. «Noviy Rubej» gazetesi. New York, Kasım 2007, No: 7.
5. Kamil Fərhadov. Bakı İçərişəhər, II cild. Bakı, 2006.
6. Kamil Fərhadov. Bakının sirləri açılır. Bakı, 2009.
7. Kamil Fərhadov. Fortifications of İcherişeher. Bakı. 2008.

NOT: Daha geniş bilgi için bakınız: <http://bakubulvar.gov.az/?menu=75>